

Вікторія Скуба, Надія Тисячна

ДЖОВАННА БРОДЖІ-БЕРКОФФ: “ЯКБИ МАЗЕПА ЗМІГ УТІЛИТИ СВІЙ ЗАДУМ ПРО ЦЕНТРАЛІЗОВАНУ ДЕРЖАВУ, НИНІ УКРАЇНА БУЛА Б ІНАКШОЮ”

*Професор Джованна Броджі-Беркофф (Giовanna Brogi-Bercoff) – одна з найвизначніших постатей у сучасній славистиці (полоніст, русист і україніст). Директор Інституту мов та літератур Східної Європи Міланського університету, президент Міжнародної комісії історії славистики при Міжнародному комітеті славистів (МКС), член президії МКС, член Міжнародної асоціації медієвістів. Активно займається видавничою діяльністю: головний редактор журналу *Russica Romana* (“Римська Руссика”), голова наукового комітету серії *Biblioteca di Studi Slavistica* (Бібліотека славистичних студій). Із 2000 року – незмінний президент Директивного комітету Італійської асоціації українських студій.*

У центрі її наукових досліджень – компаративістські студії ренесансної та барокової історіографії в культурах Польщі, України, Росії, Далмації, слов'янське та європейське бароко, середньовічна література Русі, літературні твори українських ерудитів у Росії (XVII ст.: Дмитро Туптало-Ростовський, Стефан Яворський)...

Вона – організатор вісьмох міжнародних симпозіумів, що стосувалися української проблематики. Особливо важливими стали три останні, які значно розширили перспективу розвитку україністики в Італії: “Іван Мазепа та його послідовники: державна ідеологія, історія, релігія, література, культура”, “Реінтеграція України в Європу: актуальна історична, історіографічна та політична проблеми” та “Київ і Львів: культурний текст”.

Читала лекції в багатьох університетах (Варшава, Краків, Вроцлав, Познань, Бонн, Париж, Москва, Гарвард, Єйл, Нью-Йорк, Київ, Львів). Завдяки зусиллям Джованни Броджі налагоджено наукові контакти між Львівським національним університетом імені Івана Франка і Міланським університетом.

Професор Джованна Броджі стала упорядником та одним з авторів першого в Італії панорамного дослідження слов'янського бароко. Нині виступає ініціатором і керівником підготовки антології української літератури від давнини до сучасності італійською мовою (з паралельними українськими текстами).

Нещодавно Джованні Броджі було присвоєно почесне звання професора Києво-Могилянської академії. Її приїзд до Києва став нагодою взяти розлоге інтерв'ю.

— *Пані професор, при знайомстві з вами відразу виникає логічне запитання: як відбулося ваше зацікавлення україністикою?*

— Наприкінці 1970-х у Флорентійському університеті я вивчала славистику, яка включала в себе польську і російську мови та культури. Потім, на початку 1980-х, працювала асоційованим професором слов'янської філології в університеті Урбіно. Якось, досліджуючи бароко західнослов'янських країн, натрапила на Україну. То виявився незвіданий материк! Адже тоді все входило у канон російської літератури. У 1920 – 1930-х роках у Європі були слависти, які знали про Україну. Передусім, це, звичайно, діаспоряни. В Італії ж інтерес до україністики з'явився у часи фашизму – треба було протистояти сталінсько-радянському режимові. Якраз голова прес-бюро при політичному представництві УНР у Римі Євген Онацький уклав українсько-італійський словник, написав кілька статей. Однак по завершенні війни сформувалася швидше ліва соціалістично-комуністична культура. Тому зазвичай нам говорили те, що вважалося офіційно прийнятним: не обов'язково щось прорадянське, але у всякому разі – не антирадянське.

— *Якось у своєму інтерв'ю ви сказали, що україністика виявилася складним завданням. Для вивчення чи популяризації?*

— Для розуміння. Історія України така складна, що її не просто збагнути людині, яка не володіє українською мовою, не знає культури. Була Київська Русь, Правобережна і Лівобережна, Західна і Східна Україна... Крім того, досі мало досліджень. А частина тих, що є, – ідеологічно вмотивовані. Мені багато допомагає Інтернет. Також шукаю інформацію по бібліотеках різних країн. Ясна річ, тепер значно легше отримати доступ до джерел. За часи

Радянського Союзу можна було потрапити до бібліотечних фондів Санкт-Петербурга чи Москви, але не Києва – задля цього ти мусив мати офіційну стипендію.

Існує ще одна проблема. Україна – єдина в Європі не має своїх культурних центрів. (Білорусь не берімо до уваги.) А українське посольство в Італії, фактично, нічого не робить задля популяризації рідної культури. Навіть коли ми проявляємо ініціативу, на неї відгукується кволо. Спорадичне вшанування жертв Голодомору і політичних репресій привертає увагу суто української чи українофільської публіки. Мартирологія мало цікавить широке коло італійців. Натомість треба організувати Дні українського кіно (художнього/документального/повнометражного/короткометражного), наукові конференції, видавати книжки...

— *В Італії сформувалася велика українська діаспора, яка, як кажуть, має добре реноме. Це якось впливає на зростання інтересу до України?*

— Так, багато італійців знають про Україну завдяки вашим заробітчанах. Завдяки їм знають і про українську культуру. Ті дуже активні: створили чимало організацій, заснували видання, інформують про себе в місцеві газети, гучно і яскраво святкують релігійні та народні свята... До того ж, є багато мішаних шлюбів. Однак річ у тім, що це – презентація культури на дещо іншому рівні – не науковому. Щодо наукового рівня популяризації україністики, то зараз, власне, немає коштів, щоб організувати, наприклад, програми обміну. (Їх виділяв, зокрема, Міланський університет.) Щоправда, така кризова ситуація в усій гуманітаристиці. Інша річ, що україністика і так була слабка.

На жаль, ситуація з гуманітарними науками складна. Очевидно, італістика завжди буде запитана. Є запит на історію та філософію. А от знання іноземних мов та культур вважається неважливим. Це – італійський провінціалізм.

— *У нещодавньому інтерв'ю “Дню” письменниця Марина Гримич, яка викладала в Альбертському університеті (Канада), зазначила, що наплив студентів на україністику залежить від позитивних зрушень в самій Україні. А ви як гадаєте?*

— Абсолютно! Славістика завжди тісно пов'язана з політикою. Коли в тих чи чих слов'янських країнах відбуваються цікаві політичні події, тоді є наплив студентів на відповідні мови, літератури...

— *Пані професор, хто сьогодні є вашими студентами?*

— На жаль, мої студенти не можуть спеціалізуватися лише на україністиці. Здебільшого вони є славістами, а україністику вивчають один-два курси. Українська мова і культура – предмет необов'язковий. І коли людина вибирає його, це свідчить про її зацікавленість. Я дуже люблю викладати цей курс! Проте у мене на ньому навчаються чотири-п'ять осіб на рік...

— *Переважно слов'яни?*

— Переважно італійці.

— *Нещодавно ви читали лекцію про українське бароко в Києво-Могилянській академії. А які ще теми з нашої літератури і культури загалом вам цікаві?*

— Шевченків романтизм. Я багато читала про це. Навіть хочу написати книжку про поета для західноєвропейського читача. То має бути традиційне видання, в якому розповідається, хто такий Тарас Шевченко, про що він писав та що означають його найважливіші поезії. З цією метою їду до США, де працюватиму в Українському науковому інституті Гарвардського університету.

— *Знаємо, що і київське видавництво “Дух і Літера” планує видання вашої книжки. Якої?*

— Вже знаєте?.. (Сміється. – Ред.). Книжка передусім присвячена українському бароко. Також вміщуватиме три статті про єврейську культуру (як вона була сприйнята високою бароковою культурою України) та матеріал про Бабин Яр. (На одній науковій конференції в Мілані я виступала з доповіддю про Голокост. До речі, у підготовці до неї натрапила на роман Анатолія Кузнецова “Бабин Яр”.)

— *Ви провели вісім наукових симпозіумів на українську тематику. Один із них стосувався постаті Івана Мазепи. Цікаво почути вашу думку про гетьмана, ставлення до якого в Україні досі суперечливе.*

— Якби Іван Мазепа зміг утілити свій задум, нині Україна була б інакшою. А він хотів зробити централізовану державу: з'єднати Лівобережжя з Правобережжям, таким чином Гетьманщина мала стати цілісною. Однак тоді не відчувалося єдності. Кожен хотів влади. До того ж, існувала російська потуга, з якою важко було змагатися. Проте першочергова проблема – небажання об'єднуватися між самими українцями. Між іншим, козацтво цьому сприяло. Козаччина – некероване явище. Старшина вже була спільнотою і могла б діяти як шляхта чи дворянство в інших країнах, але козацтво... Воно ніколи не хотіло підпорядкуватися нормальній владі. То був початок катастрофи. До слова, і в сьогоднішній українській ситуації я бачу відголоски тих давніх проблем.

— *Нещодавно у своїй публікації Вацлав Гавел писав про те, що Україна сходить зі свого європейського шляху, тому Європі треба активніше взаємодіяти з нею. А як ви гадаєте?*

— Не знаю, чи Україна потрібна Європі. Я – не політолог. Можливо. Одне знаю напевно: Україна повинна стати нормальною країною!

Очевидно, Європі варто продовжувати давати імпульси українцям. Але ті повинні на них адекватно відповідати. Наприклад, куди поділися мільйони євро, колись виділені ЄС на модернізацію міських та сільських інфраструктур?.. Чому в глибинці такий низький рівень освіти та медицини? Чому на двадцятому році незалежності процвітає такий дикий капіталізм? Чому українці не розмовляють рідною мовою? Чому українська культура досі в андеграунді? За це все відповідальні ви самі.

— *Неодноразово доводилося чути, мовляв, українці чимось подібні до італійців. Міф?*

— Ні, не міф. Таки схожі. Ці народи часто були прибічниками анархії та безпорядку. В обох недостатньо розвинуте почуття відповідальності й проблеми із самоорганізацією. Що в Києві, що в Римі відчувається клерикальний дух. Щоправда, тут він автентичніший. Тобто суспільство тримається на християнській моралі. Поки що. А частина італійців (20–30 %) має псевдорелігійні почуття. Якась (очевидно, значна) стала антиклерикальною: не погоджується, що все отримує з ласки Божої, натомість хоче на це мати право. А загалом повсюди завдяки Інтернету відбувається потужне перетворення культури. І творитимуть її молоді. До речі, за впливом нашу інформаційну добу можна порівняти з початками книгодрукування.

— *Насамкінець нашої розмови хотілося б дізнатися більше про професора Джованну Броджі як людину. Наприклад, відомо, що ви захоплюєтеся українською поезією.*

— Дуже! Я – ініціатор і керівник підготовки укладання антології української літератури від давнини до сучасності італійською мовою (з паралельними українськими текстами). Хоча поки що не знайдено коштів на її видання, все ж робота триває. Знаєте, італійські видавництва неохоче беруться за друк такої екзотичної і мало популяризованої літератури, як українська. Тому наразі перекладені тексти доступні в режимі on-line: <http://www.aisu.it>. До речі, вони можуть бути основою для перекладів іншими європейськими мовами.

А щодо моїх приватних поетичних уподобань, то, як уже казала, люблю Тараса Шевченка. Великий поет. На мою думку, він перебуває на вищому рівні – інтелектуальному та моральному, – ніж Пушкін. Шевченко сягає рівня Міцкевича. Також зачитуюся Богданом-Ігорем Антоновичем і Павлом Тичиною.

Читаю багато прози. З класики – Ольгу Кобилянську й Володимира Винниченка. Кобилянську навіть переклала. Її п'ять новел: “Меланхолійний вальс”, “Людина”, “Натура”... Тепер треба написати передмову до видання, а я не спеціаліст. А потім ще підшукати видавця, якого значно легше знайти, запропонувавши постромантичну чи модерну літературу.

Серед сучасних українських прозаїків вирізняю Юрія Андруховича. Вважаю його цікавим письменником, який робить епоху в літературі. Подобається Марія Матіос, хоча я її мало читала і ще, мабуть, не встигла відчувати вповні.

— *Скажіть, будь ласка, згаданих поетів і прозаїків ви читаете в оригіналі?*

— Звичайно. Щоб після базового курсу поглибити свою українську, почала читати. Десь у 2000-му приїхала у Літню школу, яку організував професор кафедри полоністики Київського національного університету імені Тараса Шевченка Ростислав Радишевський. Треба сказати, що там багато чого навчилася. Оскільки в Києві не можна навчитися української, після закінчення школи поїхала до Львова, де через тиждень уже почала розмовляти. Потім у мене в Італії квартирувала перекладачка Мар'яна Прокопович. Вона поставила “ультиматум” – розмовляти між собою лише українською. Спершу мені було дуже важко. (Сміється. – Ред.) Та я за собою помічала, що часто беруся за складні, навіть, на перший погляд, неспідомні справи й доводжу їх до кінця. Той раз не став винятком.

<http://www.day.kiev.ua/215303>